

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa, 30/06/2016

KMP.400.9.2015.WS1

**Pan
Mariusz Błaszczak
Minister Spraw Wewnętrznych i
Administracji**

Wielce Szanowny Panie Ministrze,

dnia 3 lutego 2016 r. w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich odbył się panel dyskusyjno-promocyjny poświęcony *Protokołowi Stambulskiemu – podręcznikowi skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, w którym wzięli udział m.in. przedstawiciele sądownictwa, policji, straży granicznej, służby więziennej.

W toku dyskusji zwrócono uwagę na następujący problem. Pojęcie tortur rozumiane jest przez sędziów czy funkcjonariuszy państwowych jedynie w sposób potoczny. Jednocześnie, współczesne techniki przesłuchań i manipulacji nie muszą już w sposób bezpośredni zaburzać integralności ciała. Niemniej jednak skutki jakie wywierają na ofiarę mogą być tożsame z „konwencjonalnymi” metodami tortur¹. Co więcej, wskazano, że nie ma powszechnej wiedzy o tym, co kryje się pod sformułowaniami – „niehumanitarnie, poniżające traktowanie czy karanie”.

Na brak świadomości jakie działania mogą być uznane za tortury, wpływ z pewnością ma również fakt, że w polskim Kodeksie karnym nie istnieje przestępstwo tortur. Przepisy, które ewentualnie można by powiązać z tego rodzaju zbrodnią, są stypizowane między innymi w art. 191, 245, 246, 247 k.k., a słowo tortury pojawia się tylko w kontekście jeńców wojennych (art. 123 § 2 k.k.).

Zgodnie z art. 10 ust. 1 *Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*. (Dz. U. z 1989 r. Nr. 63

¹ Rod Morgan, Malcolm D. Evans, *Protecting Prisoners*, Oxford, 2005, str. 95

poz. 378): *każde Państwo Strona czuwa, aby materiały szkoleniowe i informacje dotyczące zakazu stosowania tortur były w pełni włączone do programów szkoleniowych dla personelu cywilnego lub wojskowego organów wymiaru sprawiedliwości, personelu lekarskiego, funkcjonariuszy państwowych oraz innych osób, które mogą brać udział w nadzorowaniu, przesłuchiowaniu lub postępowaniu z osobami poddanymi jakiegokolwiek formie zatrzymania, aresztowania lub pozbawienia wolności.* Zgodnie z literaturą przedmiotu szkolenie to powinno m.in. wyraźnie informować, że tortury oraz inne okrutne, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie jest bezwzględnie zakazane. Po drugie, uczestnicy muszą zrozumieć, że tortury stanowią poważne przestępstwo, które jest surowo karane i nie usprawiedliwia ich rozkaz od przełożonego lub władzy publicznej. Po trzecie uczestnicy powinni być świadomi obowiązku zgłaszania wszelkich przypadków tortur i złego traktowania, bez względu na stopień zależności zawodowej ze sprawcą czynu. Przypadki te należy zgłosić do sędziego lub właściwej niezależnej instytucji obarczonej obowiązkiem przeprowadzenia właściwego dochodzenia i pociągnięcia sprawców do odpowiedzialności. Wreszcie szkolenie ma wyposażyć uczestników w odpowiednią wiedzę, kształcenie i zajęcia praktyczne dotyczące zapobiegania torturom i złemu traktowaniu².

Przy realizacji powyższych celów bardzo pomocny jest *Protokół stambulski*, który opracowany został przez grupę ponad 75 ekspertów: lekarzy, psychologów i prawników. Zgodnie z jego treścią *ma służyć jako międzynarodowe wskazówki do przeprowadzania badań domniemanych ofiar tortur i złego traktowania, prowadzenia dochodzeń w sprawach o domniemane stosowanie tortur oraz przedstawiania sądom i innym organom śledczym wyników tych badań i dochodzeń*³.

Skuteczna dokumentacja pozwala przedstawić dowody na stosowanie tortur i złego traktowania, tak aby umożliwić pociągnięcie do odpowiedzialności sprawców tych czynów i zapewnić sprawiedliwość. Przedstawione metody dokumentacji mogą być wykorzystane w monitoringu naruszeń praw człowieka, obronie osoby przyznającej się podczas tortur do zarzucanych jej czynów oraz oceny czy potrzebne jest zapewnienie opieki ofiarom tortur. *Wskazówki nie są przedstawione jako ściśle określony protokół, ale pokazują minimalne standardy, które należy stosować biorąc pod uwagę dostępne zasoby*⁴. Stosowanie tego dokumentu jest zalecane przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz Komisję Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych.

W zwalczaniu tortur konieczne jest współdziałanie przedstawicieli służb mundurowych, sędziów, pełnomocników procesowych, lekarzy i psychologów. Przedstawiciele tych zawodów, z uwagi na kontakt z osobami pozbawionymi wolności, są często pierwszymi,

² Manfred Nowak, Elizabeth McArthur, *The United Nations Convention Against Torture A Commentary*, Nowy Jork, 2008, str. 397

³ str. 2 Protokół stambulski

⁴ tamże

które napotykają ofiarę tortur i niewłaściwego traktowania. Może to być lekarz badający osobę przed przyjęciem do pomieszczeń dla osób zatrzymanych, lekarz więzienny badający więźnia, psycholog rozmawiający z tymczasowo aresztowanym czy pełnomocnik procesowy spotykający się ze swoim klientem. Z tych powodów tak istotne jest odpowiednie przeszkolenie tych grup zawodowych z zakresu *Protokołu stambulskiego*.

W związku z powyższym zwracam się z uprzejmą prośbą o zorganizowanie cyklu szkoleń dla służb mundurowych, które uwzględniałoby tematykę tortur, niehumanitarnego i poniżającego traktowania lub karania, a także badanie i dokumentowanie tych działań.

Z wyrazami szacunku,

Bcdh